

เลียบเลาะห้องเรียน

โรอิงยา ชีวิตภายใต้อำนาจ
จากชายแดนด้านตะวันตกของพม่าถึงไทย*

ศิววงศ์ สุขทวี

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขามานุษยวิทยา

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*บทความที่ได้รับรางวัลผลงานดี ระดับบัณฑิตศึกษา จากการประกวดข้อเขียน “คน ใน กระแสการเปลี่ยนแปลง” ส่วนหนึ่งของการสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2556 ของศูนย์ศึกษา สังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมจัดโดย กลุ่มจับตาประชาสังคมไทย (Thai Social Movement Watch-TSMW) และ ประชาไท วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2556.

บทความนี้เป็นกรปรับปรุงจาก “โรอิงยา การถูกกีดกันจากรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” บทความนำเสนอในรายวิชา ม.633 มานุษยวิทยาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักสูตรสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชา มานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาคการศึกษาที่ 2/2555 และปรับแก้เพิ่มเติมจากบทความ “โรอิงยา ชีวิตภายใต้อำนาจ จากชายแดนพม่าถึงไทย” เผยแพร่ครั้งแรกทาง ประชาไท เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ดูเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.prachatai.com/journal/2013/08/48462>.

ช่วงบ่ายของวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2556 เสียงโทรศัพท์ของเอ็นจีโอคนหนึ่งทำงานกับแรงงานพม่าในจังหวัดพังงาดังขึ้น ขณะที่ผมกำลังนั่งบันทึกถึงบทสนทนาระหว่างผมกับแรงงานพม่าที่กลายเป็นผู้รับเหมารายย่อยคนหนึ่งในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา สำนักงานของเอ็นจีโอคนนี้อยู่ริมถนนทางไปตำบลเขาหลัก อำเภอตะกั่วป่า เขาบอกว่ามีการพบเรือประมงขนาดเล็กจมอยู่ใกล้ชายฝั่ง และมีชาวโรฮิงยาหลบอยู่ตามป่าริมชายฝั่ง ตอนนี้นำตัวมาตรวจกับชาวบ้านกำลังค้นหากันอยู่ แล้วก็เสนอว่าพวกเราน่าจะติดตามไปดู

ในตอนเย็นวันนั้น ตำรวจกับชาวบ้านร่วมกันค้นหาชาวโรฮิงยาที่หลบอยู่ตามป่าได้ 39 คน ทั้งหมดถูกพามาควบคุมตัวไว้ชั่วคราวที่สถานีตำรวจภูธรทับตะวัน ผู้ชาย 37 คน ถูกแยกควบคุมอยู่สองห้อง ผู้หญิง 2 คน ถูกแยกควบคุมไว้อีกห้อง อิสมาแอน หมัดอะค้ำ ให้สัมภาษณ์กับผู้เขียนเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ระบุว่า ชาวโรฮิงยากลุ่มนี้นับเป็นกลุ่มท้ายๆ ที่ถูกพบและควบคุมตัว ในจำนวนชาวโรฮิงยารวมกว่า 2,000 คน ที่ถูกรัฐบาลไทยควบคุมตัวไว้เป็นการชั่วคราว

เช้าวันต่อมา ผู้เขียนขอร่วมไปกับทีมขององค์กรพัฒนาเอกชนในพังงาเพื่อประสานความช่วยเหลือในเบื้องต้น มีโครงการผสานชาติพันธุ์อันดามันเป็นหลัก มีทนายความอาสา มีน้องอาสาสมัครชาวมุสลิมที่ทราบข่าวตามมาสมทบ ทีมเฉพาะกิจขับรถออกจากสำนักงานที่ตำบลเขาหลักไปยังสถานีตำรวจภูธรตะกั่วป่า พวกเราไปถึงในเวลาใกล้เที่ยง ทางร้อยเวรได้แจ้งว่าลำนที่ประสานไว้จะมาประมาณเที่ยง และคงมีการสอบประวัติ หากเราจะขอสังเกตการณ์ ให้โทร.ไปคุยกับทางผู้กำกับการสถานีตำรวจเอง

ที่เอ็นจีโอจากโครงการผสานชาติพันธุ์อันดามันที่ไปด้วยกันก็ได้โทรไปเพื่อขออนุญาตผู้กำกับฯ ในการเข้าไปสังเกตการณ์ เนื่องจากมีการทำงานร่วมกันอยู่บ้างแล้ว จึงทำให้ง่ายที่จะพูดคุยกับทางผู้กำกับฯ เบื้องต้นก็อธิบายความต้องการที่จะเข้ามาช่วยเหลือทั้งชาวโรฮิงยาให้ได้รับการดูแลที่เหมาะสม และแบ่งเบาภาระของทางเจ้าหน้าที่ในเบื้องต้นได้รับคำตอบรับว่า “...ไม่มีปัญหา ถ้าหากจะสังเกตการณ์” พร้อมทั้งคำบอกเล่าว่า “...คงต้องรีบผลักดันให้หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อ การดูแลตอนนี้เป็นภาระหนักของโรงพัก” ผู้กำกับฯ ตอบคำถามเกี่ยวกับการคัดแยก และความเป็นไปได้ที่จะเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ว่า “...ผมก็ประสาน

ได้แต่ทาง พม. จังหวัด (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) ละครับ ในตอนนี้สำหรับทีมสหวิชาชีพ”

ล่ามสองคนที่มาเป็นชาวพม่า ด้วยการประสานงานของบาทหลวงคาทอลิกที่บ้านทับตะวัน มาถึงในเวลาประมาณเที่ยง การสอบสวนในเบื้องต้นจึงเกิดขึ้น แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นทันที ไม่ใช่ชาวโรฮิงยาที่จะพูดพม่าได้ทั้งหมด ส่วนใหญ่จะพูดภาษาเบงกาลี เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดำเนินการสอบสวนเลยต้องหาชาวโรฮิงยาที่สามารถแปลจากภาษาพม่าเป็นภาษาเบงกาลี จากกลุ่มชาวโรฮิงยาที่ถูกคุมขังอยู่มาช่วยแปลอีกที

การสอบสวนในวันนั้นจึงเป็นกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยสอบถามผ่านล่ามชาวพม่าที่สื่อสารกับชาวโรฮิงยาในกลุ่มที่พูดและฟังพม่าเพื่อถามกับชาวโรฮิงยาที่ไม่สามารถใช้ภาษาพม่าอีกที และกระบวนการดังกล่าวก็จะกลับกันเมื่อชาวโรฮิงยาให้ปากคำ

เพียงแค่การสอบสวนโรฮิงยาสองคนแรก กระบวนการสอบสวนใช้เวลากว่าชั่วโมงกว่าจนร้อยเวรต้องขอให้ยุติ ความลับสนและเรื่องเล่าที่แตกต่างจากเมื่อวันที่โดนควบคุมจำนวนที่ไม่แน่นอน เมื่อวันพบชาวโรฮิงยากลุ่มนี้บอกว่ามีเด็กสองคนมาด้วย แต่ตายไประหว่างทาง แต่วันนี้กลับบอกว่าไม่มี ทางร้อยเวรขอให้ทางล่ามชาวพม่าเข้าไปคุยในห้องขังเพื่ออธิบายให้เข้าใจก่อน พวกเขาเดินตามล่ามชาวพม่าสองคนเข้าไปในห้องควบคุม

ล่ามสองคนกระจายไปคุยกับชาวโรฮิงยาคนละห้อง ในห้องแรกที่เรายื่นสังเกต มีชาย 4-5 คน ยืนเกาะลูกกรงรับฟังสิ่งที่ล่ามพูด บางครั้งก็ได้ตอบกลับมา บางครั้งหันกลับไปพูดคุยกับคนอื่นๆ ที่เหลือ บางคนพยายามสื่อสารกับพวกเราด้วยท่าทาง เพื่อบอกว่า มีการฆ่าตัดคอ มีการเผาบ้าน พวกเราหนีมา อยากไปมาเลเซีย

ล่ามพม่าบอกว่า “ข้อมูลที่สอบถามมันลับสน ถ้าหากต้องการให้ยูเอ็นมาช่วยก็ต้องบอกความจริงทั้งหมด เกือบทั้งหมดมาจากเมืองเดียวกัน คนขับเรือบอกว่า มาถึงมาเลเซียแล้วให้ขึ้นฝั่ง พอขึ้นฝั่งก็หลบอยู่ตามชายหาดจนมีชาวบ้านพบและแจ้งตำรวจ...ไม่ใช่ทุกคนที่พูดพม่าได้ มีบางคนที่ยื่นหนังสือก็จะพูดภาษาพม่าได้”

คำบอกเล่าคร่าวๆ จากที่ล่ามหันมาคุยกับพวกเรา ซึ่งจะส่งผลต่อชีวิตของชาวโรฮิงยาเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถสื่อสารกับชาวโรฮิงยาได้อย่างชัดเจน ไม่สามารถที่จะเข้าถึง

“ข้อเท็จจริงทางกฎหมาย” ก็ทำให้ไม่สามารถที่จะปฏิบัติกับชาวโรฮิงยาในฐานะอื่นๆ นอกเหนือไปจากสถานะของผู้ลี้ภัยหนีเข้าเมือง ที่รอทางตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมารับตัวเพื่อควบคุมต่อไป

การเดินทางอพยพหนีความรุนแรงจากบ้านเกิดของชาวโรฮิงยา ในรัฐยะไข่ (Rakhine)¹ รัฐชายฝั่งตะวันตกของประเทศพม่า ไกล่ช้ายแดนบังคลาเทศ กลายเป็นการอพยพหนีความรุนแรงที่เลวร้ายที่สุดกรณีหนึ่งในโลกปัจจุบัน ความรุนแรงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่ากับรัฐบาล ถูกเสริมด้วยอคติ ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ และเพิ่มเติมด้วยความแตกต่างทางศาสนาระหว่างพุทธกับมุสลิมโรฮิงยาจึงกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกระทำมากที่สุดในพม่า พวกเขาไม่ได้แม้แต่การยอมรับในฐานะของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในประเทศพม่า

ความรุนแรงระหว่างรัฐบาลพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เกิดขึ้นต่อเนื่องนับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 2491 การอพยพของผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์หลายแสนคนในประเทศพม่าไปยังประเทศเพื่อนบ้านเกิดขึ้นต่อเนื่อง คนกะเหรี่ยง ไทใหญ่ มอญ และอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในประเทศไทย เช่นเดียวกับชาวโรฮิงยาที่อพยพเข้าสู่ประเทศบังคลาเทศ จนกระทั่งรัฐบาลพม่าประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามผลการลงประชามติในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 และจัดให้มีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2553 แม้ว่าพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ที่มี ออง ซาน ซูจี เป็นผู้นำเข้าร่วมในการเลือกตั้งซ่อมในเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 ในอีกด้านรัฐบาลพม่าก็พยายามยุติความขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประเทศพม่าได้เริ่มเดินเข้าสู่เส้นทางของแผนการเพื่อสร้างประชาธิปไตยขึ้นในประเทศ ทำให้ดูเหมือนว่าสถานการณ์ในประเทศพม่ากำลังเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

¹ ผู้เขียนได้สอบถามเพื่อนในองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพม่าหลายคน อธิบายว่า “ระخين” เป็นชื่อที่ออกเสียงตามสำเนียงท้องถิ่น จึงสะกดด้วย “Rakhine” ในภาษาอังกฤษ ขณะที่คนพม่าจะออกเสียงว่า “ยะไข่” เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป.

ขณะที่การเจรจาระหว่างรัฐบาลพม่า กับกองกำลังติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กำลังดำเนินไปเพื่อยุติความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนของประเทศพม่า การจลาจลทางเชื้อชาติ ระหว่างคนพม่าและอื่นๆ ที่นับถือพุทธ และมุสลิมพม่าที่รวมถึงชาวโรฮิงยาก็ปะทุขึ้นในรัฐยะไข่ ครั้งแรกในเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม และอีกครั้งในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ความรุนแรงไม่ได้เกิดขึ้นจากกองกำลังรัฐบาลพม่าอีกต่อไป แต่เกิดจากชาวพม่าพุทธทั่วไปที่ได้ รับอนุญาตจากรัฐในการใช้ความรุนแรงอย่างไม่เป็นทางการ ความรุนแรงจึงเกิดขึ้นทั่วไป และกระจายออกไปอย่างรวดเร็ว

บทความนี้ ผู้เขียนสนใจชาวโรฮิงยาในฐานะที่เป็นเป้าหมายของปฏิบัติการทางอำนาจ ที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในประเทศพม่าหลังสิ้นสุดการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งได้ทำให้ ดินแดนอาระกันและความสัมพันธ์กับพื้นที่ใกล้เคียงถูกขีดเส้น แบ่งแยกเป็นดินแดนของพม่า บังคลาเทศอย่างชัดเจน และการก่อตั้งรัฐชาติของชาวพม่าได้ขีดเส้นแบ่งเวลาทาง ประวัติศาสตร์ของพม่ากับผู้คนที่เคลื่อนย้ายไปมาทั้งก่อนและหลังเส้นแบ่งทางประวัติศาสตร์ ของพม่าดังกล่าว ชาวโรฮิงยาถูกกันออกจากการเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองสมัยใหม่ ที่เกิดขึ้นหลังอาณานิคมที่มีชื่อว่าประเทศพม่า กลายเป็นคนนอกที่อยู่ภายใน เป็นเป้าหมาย ของการใช้อำนาจ ความรุนแรงที่ปราศจากการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ และผู้กระทำ ความรุนแรงก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อความตายที่เกิดขึ้น จอร์จ อากัมเบน (Agamben 1998) เสนอแนวคิด “ชีวิตที่เปลือยเปล่า” (bare life) ที่หมายถึงชีวิตทางกายภาพ ที่มีลักษณะ แยกแยะ และที่ถูกกันออกไปจากชุมชน สังคมการเมือง แต่ก็ยังดำรงอยู่ภายใน เป็น “การ แบ่งแยกที่คงรวมไว้” (inclusive exclusion) เช่นเดียวกับบุคคลที่ถูกจัดให้เป็น “Homo sacer” ในกฎหมายโรมัน ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สามารถถูกสังหาร โดยใครก็ได้ โดยที่ผู้สังหารไม่ต้องรับผิดชอบ

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงยาทำให้เกิดการอพยพหนีภัยความรุนแรงจากรัฐยะ ไข่ ประเทศพม่าสู่ประเทศไทย ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านทางตะวันออกของพม่า แต่ชาวโรฮิงยาก็ยังคงเป็นผู้ถูกกระทำจากอำนาจเหมือนเดิม พวกเขาถูกกักอยู่ในห้องขนาดเล็กของด่านตรวจ คนเข้าเมืองเป็นเวลามากกว่า 8 เดือน อย่างน้อย 8 คน เสียชีวิตระหว่างการถูกควบคุมอยู่ ภายในห้องกัก (ดูรายละเอียดในหัวข้อ “จากผู้อพยพสู่ผู้ลี้ภัยหนีเข้าเมือง และชีวิตในห้อง

กัก”) หลายร้อยคนที่หนีออกไปได้ก็เผชิญกับความเสี่ยงจากการตามจับโดยเจ้าหน้าที่ติดอาวุธ หรือตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ที่ถูกบังคับให้ทำงานหนักและการลงโทษอย่างรุนแรง เผชิญกับอำนาจและความรุนแรงที่อาจทำให้พวกเขาตายได้ในทุกวัน โดยที่ไม่มีใครต้องรับผิดชอบ

ขณะที่ชีวิตของชาวโรฮิงญาถูกทำให้กลายเป็นเพียงร่างกายที่ถูกทำให้ตายได้โดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของใคร การใช้ความรุนแรงไม่ได้เกิดขึ้นจากรัฐเท่านั้น แม้แต่คนธรรมดา ก็กลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรงได้ในนามของรัฐได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบ เมื่อรัฐไร้ความสามารถในการผูกขาดการใช้ความรุนแรง ความสามารถในการใช้ความรุนแรงโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อกลายเป็นลักษณะที่สำคัญของอำนาจสูงสุด และบรรดาผู้ที่มีความสามารถในการใช้ความรุนแรงโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อกลายเป็นองค์อำนาจสูงสุดที่หลากหลาย (sovereign bodies; Hansen and Stepputat 2005) อำนาจสูงสุดได้กลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้ผ่านบุคคลที่มีความสามารถที่จะใช้ หรือใช้ความรุนแรง การลงโทษ และการควบคุมได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อ ซึ่งไม่ได้ผูกพันกับรัฐเท่านั้น องค์อำนาจสูงสุดจึงมีความหลากหลายกระจายอยู่ทั่วไปภายในรัฐชาติสมัยใหม่ที่มีประสบการณ์เผชิญกับการล่าอาณานิคม องค์อำนาจสูงสุดที่หลากหลายเหล่านี้ ต่างเผชิญหน้า และแข่งขันระหว่างกัน เมื่ออำนาจสูงสุดไม่ได้ผูกขาดการใช้ความรุนแรงไว้ที่รัฐ เป้าหมายของการใช้ความรุนแรงจึงไม่ใช่เป้าหมายของรัฐ หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายอีกต่อไป แต่เป็นของผู้ที่ใช้อำนาจ หรือผู้ใช้ความรุนแรง

ชาวโรฮิงญาจึงกลายเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่าไร้การปกป้อง จากทั้งรัฐบาลพม่าและไทย ที่ต้องเผชิญกับความรุนแรงที่หลากหลายและต่อเนื่องจากกองทัพพม่า กองกำลังตำรวจ กองกำลังป้องกันชายแดน ของพม่า ชาวพม่าพุทธที่โกรธแค้น กองทัพเรือ กองกำลังตำรวจ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของไทย เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ นายหน้าค้าแรงงาน ขบวนการค้ามนุษย์ นักธุรกิจที่ต้องการใช้แรงงานในภาคการผลิต ซึ่งต้องทำงานหนัก งานอันตราย และคนไทยที่หวาดกลัวการก่อการร้าย เป็นต้น

โรฮิงยากับการสร้างชาติพม่า: ชีวิตที่ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

“โรฮิงยา” เป็นคำที่เรียกชาวมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่อยู่ดินแดนอาระกัน หรือรัฐยะไข่ในปัจจุบัน รัฐชายแดนทางตะวันตกของประเทศพม่า ติดกับชายแดนบังคลาเทศ มีลักษณะทางกายภาพ และภาษาที่ใช้ ใกล้เคียงกับกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเบงกาลีในบังคลาเทศ ประเทศเพื่อนบ้านมุสลิมทางตะวันตก จากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ชาวโรฮิงยาไม่เคยถูกยอมรับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า

คำว่า “โรฮิงยา” ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงถึงความเป็นมา สำหรับชาวโรฮิงยา พวกเขาอ้างถึงการสืบเชื้อสายมาจากนักเดินเรือชาวอาหรับ และเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรโบราณที่ชื่อว่า มารูค อุ (Mrauk U) ในดินแดนอาระกัน รัฐยะไข่ในปัจจุบัน พวกเขาคือคนพื้นเมืองบนดินแดนอาระกัน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนดินแดนอาระกันที่นับถืออิสลาม แต่สำหรับพม่า “โรฮิงยา” เป็นคำที่เกิดขึ้นมาใหม่จากนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐอาระกัน ที่ใช้หมายถึงพวกที่อพยพเข้ามาจากบังคลาเทศอย่างผิดกฎหมายในช่วงเวลาที่พม่าอยู่ภายใต้อังกฤษในฐานะอาณานิคม โรฮิงยาจึงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในพม่า (U Khin Maung Saw 1993) ข้อถกเถียงดังกล่าวไม่ได้ทำให้กลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าชาวโรฮิงยาหายไป และไม่ว่าชาวโรฮิงยาจะเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากนักเดินเรือชาวอาหรับหรือผู้อพยพชาวบังคลาเทศที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบนดินแดนอาระกัน แต่ชาวโรฮิงยาในปัจจุบันก็เป็นคนรุ่นที่สอง หรือสามที่ซึ่งเกิดและเติบโตขึ้นมาในดินแดนอาระกัน มีพ่อ แม่ หรืออาจรวมถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เกิดและตายบนดินแดนอาระกัน

ประวัติศาสตร์ของโรฮิงยาจึงผูกพันกับดินแดนอาระกัน ที่ซึ่งมีประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของพม่าในช่วงเวลาไม่นาน อาณาจักรมารูค อุ เคยเป็นเอกราชเช่นเดียวกับอาณาจักรของชาวพม่า จนกระทั่งปี ค.ศ. 1784 (พ.ศ. 2327) ที่อาณาจักรพม่าย้ายอำนาจเข้าครอบครองดินแดนอาระกัน ผู้คนจำนวนมากทั้งพุทธและมุสลิมอพยพหนีภัยสงคราม ความรุนแรงจากกองทัพพม่าเข้าสู่จิตตะกอง ซึ่งเป็นดินแดนอาณานิคมของอังกฤษในสมัยนั้น ขณะที่บางส่วนถูกกวาดต้อนไปยังดินแดนพม่าตอนใน ประชากรในดินแดนอาระกันจึงลดจำนวนลง ไร่ นา ถูกละทิ้งเป็นจำนวนมาก ดินแดนอาระกันกลายเป็นส่วนหนึ่ง

ของอาณาจักรพม่าอยู่ 44 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1784 จนถึง ค.ศ. 1828 (พ.ศ. 2327 - พ.ศ. 2371; Chan 2005)

ช่วงเวลาปี ค.ศ. 1823 -1828 (พ.ศ. 2370 - พ.ศ. 2371) อังกฤษเป็นฝ่ายชนะใน สงครามครั้งที่ 1 กับพม่า ทำให้ดินแดนชายฝั่งบริเวณรัฐอาระกัน และแคว้นตะนาวศรี (Tanintharyi หรือแต่เดิมคือ Tenasserim) อยู่ภายใต้การปกครองอาณานิคมของอังกฤษ ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามครั้งแรก ผู้คนจากอินเดียและบังคลาเทศติดตามอังกฤษ เจ้าอาณานิคม เข้าสู่รัฐอาระกัน บางส่วนเป็นชาวอาระกันที่อพยพออกไปหลังกองทัพพม่าเข้ายึดครองอาระกัน บางส่วนเป็นชาวบังคลาเทศจากจิตตะกอง หรือชาวอินเดียจากพื้นที่ใกล้เคียง (U Khin Maung Saw, 1993) และในปี ค.ศ. 1886 (พ.ศ. 2429) ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามครั้งที่สามระหว่างอังกฤษกับพม่า พม่าเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม ดินแดนพม่าตอนในทั้งหมดจึง กลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษ การอพยพของผู้คนที่ติดตามเจ้าอาณานิคมเข้ามาก็มีเพิ่ม มากขึ้น

สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพม่าและกลุ่มชาวโรฮิงยาแตกแยก มากขึ้น เมื่อช่วงต้นของสงคราม กองกำลังกู้ชาติของพม่าเลือกที่จะสนับสนุนกองทัพญี่ปุ่น ขณะที่กองทัพอังกฤษในพม่าก็ได้กองหนุนจากคนอินเดียและโรฮิงยา ชาวพม่าเผชิญกับความรุนแรงจากกองกำลังอังกฤษที่เป็นทั้งคนอังกฤษผิวขาว คนอินเดีย คนกะเหรี่ยง คนโรฮิงยา และอื่นๆ แต่ความพ่ายแพ้ของอังกฤษในช่วงต้นของสงคราม การถอยทัพอย่างรวดเร็วของอังกฤษ ได้ทิ้งให้ชาวอินเดีย โรฮิงยา และอื่นๆ ที่เป็นพันธมิตรชนกลุ่มน้อยของอังกฤษเผชิญหน้ากับความรุนแรงที่มาพร้อมกับกองทัพญี่ปุ่น และพันธมิตรชาวพม่า เมื่อสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2 เปลี่ยนไป กองทัพญี่ปุ่นเริ่มประสบกับความพ่ายแพ้ ในสงครามโลกครั้งที่ 2 กองกำลังกู้ชาติของพม่าเปลี่ยนการสนับสนุน กลับมาเป็นพันธมิตรกับกองกำลังอังกฤษ ชาวอินเดีย ชาวโรฮิงยาที่เคยเป็นพันธมิตรของอังกฤษกลับถูกละเลย กลายเป็นอดีต และถูกทิ้งให้เผชิญกับชะตากรรมของตนในพม่าแต่เพียงลำพัง ขณะที่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุควาณานิคมก็ยังดำรงอยู่ต่อเนื่อง ผ่านช่วงเวลาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

ภายหลังพม่าได้รับเอกราชในปี ค.ศ.1948 (พ.ศ. 2491) ภายใต้เงื่อนไขของการยอมรับ “หลักการทางชาติพันธุ์” ตามข้อตกลงปางหลวง (ค.ศ. 1947 / พ.ศ. 2490) พม่าได้เป็นแกนหลักในจัดตั้งประเทศใหม่ ที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันในรัฐเอกราชที่ชื่อว่า “พม่า” ต่อมา นายกรัฐมนตรี อุ นู ได้แถลงการณ์ประกาศการรับรองผ่านวิทยุอย่างกึ่งในวันที่ 25 กันยายน ค.ศ.1954 (พ.ศ. 2497) ว่า “อาระกันซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ เขตเมืองบูทิดองและเมิงดอว์ที่อยู่ในเขตอักษัย ภูมิภาคอาระกัน ที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนปากีสถานตะวันออก ประชากรส่วนใหญ่ในสองเมืองคือชาวโรฮิงยา ที่นับถือในศาสนาอิสลาม” (อ้างถึงใน Samad 2006) และให้มีสิทธิในการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2503) แต่เมื่อนายพล เน วิน ได้ทำการยึดอำนาจรัฐบาลนาย อุ นู ใน ปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ พร้อมกับการเปลี่ยนชื่อรัฐอาระกัน (Arakan) เป็น “ยะไข่” (Rakhine) การประกาศใช้นโยบายวิถีพม่าสู่สังคมนิยม (Burmese way to socialist) นำไปสู่การสร้างความรู้ลัทธิชาตินิยมพม่า-พุทธ บ่มเพาะความเกลียดชังกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากพม่า และกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากพม่ามากที่สุดก็คือผู้คนที่อาศัยอยู่ในดินแดนอาระกัน หรือยะไข่ในปัจจุบัน ที่มีรูปลักษณ์ มีภาษา มีการแต่งกายใกล้เคียงกับผู้คนในบังคลาเทศมากกว่าชาวพม่า โรฮิงยานับถือศาสนาอิสลาม ขณะที่ชาวพมานับถือพุทธ ความแตกต่างและความขัดแย้งที่สั่งสมผ่านช่วงเวลาต่างๆ ในประวัติศาสตร์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่ความรับรู้ที่เห็นว่าชาวโรฮิงยาเป็นผู้อพยพมาจากจิตตะกองและพื้นที่อื่นในบังคลาเทศในยุคสมัยอาณานิคมอังกฤษ

ในปี ค.ศ.1982 (พ.ศ. 2525) รัฐบาลทหารพม่าออกกฎหมายสัญชาติ โดยมาตรา 3 ส่วนที่ 2 ความเป็นพลเมือง ระบุไว้ว่า “สัญชาติ ดังต่อไปนี้ คะฉิ่น คะยา กะเหรี่ยง ชิน เบอร์มัน มอญ ยะไข่ หรือฉาน และกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่อยู่ภายในรัฐเป็นการถาวรในช่วงเวลาก่อน ค.ศ. 1823² ให้ถือว่าเป็นพลเมืองของพม่า” (Socialist

² ปี ค.ศ. 1823 (พ.ศ. 2366) เป็นจุดเริ่มต้นของสงครามครั้งแรกระหว่างอังกฤษและพม่า อันสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งในการควบคุมพื้นที่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย อังกฤษเป็นฝ่ายชนะทำให้มีอำนาจในการควบคุมดินแดนในแคว้นอัสสัม (Assam) มะนิปุรี (Manipur) อาระกัน (Arakan) และตะนาวศรี

Republic of the Union of Burma 1982) นัยของมาตรานี้ได้รับรองสิทธิของ 135 กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่ามาก่อน ค.ศ.1823 ซึ่งไม่ครอบคลุมการรับรองสิทธิในสัญชาติของชาวโรฮิงยา ทำให้ชาวโรฮิงยากลายเป็นเพียงผู้มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศพม่า รอคอยการผลักดันออกนอกประเทศ รัฐที่พวกเขาอยู่อาศัยในปัจจุบันไม่ได้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและปกป้องอีกต่อไป

การเป็นผู้พลพในปะเทศบ้านเกิดตนเองและปะเทศอื่น

รัฐบาลทหารพม่ามีจุดยืนชัดเจนในการใช้อำนาจและความรุนแรงขับไล่คนนอกที่อยู่
ในรัฐของตน ซึ่งได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในปี ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) กระทรวงการต่างประเทศพม่าได้ออกประกาศว่า “จากข้อเท็จจริงที่ชัดเจน มี (135) กลุ่มชาติพันธุ์แห่งชาติในประเทศพม่าปัจจุบัน กลุ่มที่ถูกเรียกว่า ‘ชาวโรฮิงยา’ ไม่ได้เป็นหนึ่งในนั้น ในทางประวัติศาสตร์ก็ไม่เคยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่า โรฮิงยา ในพม่าเช่นกัน” (Nyi Nyi Kyaw 2008) ยิ่งไปกว่านั้น ในปีเดียวกัน ปฏิบัติการทางทหารเพื่อจัดการกับกลุ่มติดอาวุธชาวมุสลิมที่ชื่อว่า มุจาฮิด (Mujahid) ภายใต้ชื่อ “ปฏิบัติการทำความสะอาดและสร้างความสวยงาม” (Clean and Beautiful Nation Operation) ยังได้ส่งผลให้มีการผลักดันชาวมุสลิมในรัฐยะไข่ ซึ่งรวมถึงชาวโรฮิงยากว่า 250,000 คน ต้องอพยพเข้าสู่บังคลาเทศ (Human Rights Watch 2000) ส่วนชาวโรฮิงยาที่ยังคงอยู่ในรัฐยะไข่ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพม่า มีการออกนโยบายกำหนดให้ครอบครัวของชาวโรฮิงยามีลูกได้ไม่เกิน 2 คน ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดิน และอนุญาตให้มีเจ้าหน้าที่รัฐบาลและหน่วยตำรวจชายแดนของพม่าใช้ความรุนแรงได้ จนกระทั่งปัจจุบัน ชาวโรฮิงยากลายเป็นคนอื่นบนดินแดนบ้านเกิดของตนเอง เป็นคนที่ไม่ได้รับการปกป้อง คุ้มครองจากรัฐ ไม่ได้ถูกรับรองโดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายสัญชาติเหมือนเช่นพลเมืองพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

(หรือ Tenasserim ตามชื่อเรียกในสมัยนั้น) เป็นจุดเริ่มต้นการเคลื่อนย้ายของผู้คนในดินแดนอาณานิคมดั้งเดิมของอังกฤษเข้ามาสู่ดินแดนอาณานิคมใหม่ที่ได้ในภายหลังสงครามครั้งแรกกับพม่า.

ชาวโรฮิงญาที่ต้องอพยพออกจากพม่าจากปฏิบัติการทางทหารในปี ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) มีบางส่วนสามารถเดินทางต่อไปประเทศที่สาม เช่น ซาอุดีอาระเบีย ปากีสถาน และประเทศอื่นๆ แต่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในค่ายผู้อพยพบริเวณชายแดนพม่า-บังคลาเทศจนถึงปัจจุบัน การถูกปฏิเสธจากรัฐบาลบังคลาเทศ การเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ทำให้ชาวโรฮิงญากลายเป็นคนไร้รัฐ ไม่สามารถเดินทางไปประเทศที่สามได้ จำเป็นที่ต้องอยู่อาศัยตามแนวชายแดนพม่า-บังคลาเทศ ความยากลำบากภายในค่ายที่พักทำให้บางส่วนมุ่งหน้าสู่ประเทศที่สามผ่านทางทะเล

การเดินทางอพยพหนีความรุนแรงของชาวโรฮิงญา ในแง่หนึ่ง อาจไม่แตกต่างไปจากการอพยพหนีความรุนแรงของชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในประเทศพม่าที่เข้าสู่ประเทศไทย และประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้อพยพหนีภัยความรุนแรง หรือเป็นผู้อพยพด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และทั้งหมดเป็นการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย บางส่วนก็ได้รับการผ่อนปรนและการเจรจาเพื่อหาทางออกระหว่างรัฐบาลประเทศต้นทาง ซึ่งก็คือพม่า และประเทศปลายทางอย่างไทยหรือมาเลเซีย แต่สำหรับชาวโรฮิงญาที่อพยพหนีความรุนแรงเข้ามาประเทศไทยในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพลเมืองของประเทศพม่า เป็นผู้อพยพจากบังคลาเทศที่อยู่ประเทศพม่า แต่บังคลาเทศก็ไม่ยอมรับว่าพวกเขาเป็นคนบังคลาเทศเช่นกัน ทำให้พวกเขามีทางเลือกภายใต้กฎหมายน้อยกว่าชนกลุ่มน้อยอื่นๆ จากพม่า

ชาวโรฮิงญาบางกลุ่มทั้งที่อยู่ภายในรัฐยะไข่ ประเทศพม่า หรือในค่ายพักพิงผู้อพยพระหว่างชายแดนพม่า-บังคลาเทศ มุ่งหน้าสู่ทะเลเช่นเดียวกับชาวโรฮิงญาในพม่า ด้วยความหวังที่จะหาอนาคตที่ดีกว่าในประเทศมุสลิมอย่างมาเลเซียและอินโดนีเซีย หรือไกลไปถึงออสเตรเลีย การเดินทางของชาวโรฮิงญาในทางทะเลจะใช้สองเส้นทาง เส้นทางแรกจะอ้อมหมู่เกาะอันดามันไปทางใต้ใกล้หมู่เกาะนิโคบาร์ เลียบชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย ในเขตจังหวัดระนอง พังงา อีกเส้นจะผ่านปากแม่น้ำอิระวดี เลียบชายฝั่งตะนาวศรีและรัฐมอญก่อนจะเข้าน่านน้ำไทยในเขตจังหวัดระนองและพังงา เส้นทางนี้ใกล้ฝั่งและใช้เวลาน้อยกว่า แต่เสี่ยงที่จะเจอกับเรือของทางการพม่า ชาวโรฮิงญาจำนวนมากต้องการเดินทางเข้าสู่

มาเลเซียหรืออินโดนีเซียมากที่สุด แต่หากมีปัญหา ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ก็จะขึ้นฝั่งในประเทศไทยและค่อยลักลอบเดินทางเข้าประเทศมาเลเซียทางบก

ส่วนการเดินทางสู่ประเทศไทยโดยใช้เส้นทางทางบก เช่นเดียวกับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่จะเดินทางผ่านดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้าสู่ประเทศไทยทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เช่น นายอับดุล การัม ซึ่งปัจจุบันขายโรตีสวยย่านบางรัก และยังเป็นผู้ประสานงานสมาคมโรฮิงญาสากลแห่งประเทศไทย (วรลักษณ์ ศรีโย 2556) เป็นชาวโรฮิงญาจากพม่าที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นตั้งต่ำกว่า 30 ปีก่อน ในช่วงเวลานั้น อับดุล การัม ใช้เส้นทางเดินทางทางบกจากรัฐยะไข่ ชายแดนตะวันตกของพม่าผ่านเขตพะโค (Bago District) ซึ่งอยู่ตอนกลางของพม่า ก่อนเข้าสู่รัฐกะเหรี่ยง (Karen State) และข้ามชายแดนเข้ามาในประเทศไทยทางชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในขณะที่ชาวโรฮิงญาคนอื่นๆ บางส่วนก็อาศัยเส้นทางเข้ามาทางจังหวัดระนองเหมือนกับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ

แรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย

เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2556 ผู้แทนกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ ได้เข้าชี้แจงข้อมูลต่ออนุกรรมการสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยอ้างถึงมติการประชุมร่วมที่กระทรวงการต่างประเทศของไทยเป็นเจ้าภาพ พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2556 ซึ่งคาดการณ์ว่าชาวโรฮิงญาที่ถูกควบคุมตัวโดยทางการไทยในช่วงปลายปี พ.ศ. 2555 จะถูกควบคุมไว้ชั่วคราวเป็นระยะเวลา 6 เดือน (จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556) ก่อนที่จะมีแนวนโยบายที่ชัดเจน แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระดับปฏิบัติการจากการผลักดันออกนอกประเทศ เป็นการให้ความดูแลชั่วคราว แต่รัฐบาลและหน่วยงานความมั่นคงของไทยยังคงยืนยันว่าชาวโรฮิงญาขณะนี้เป็นผู้อพยพเนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ ไม่มีคุณสมบัติในการขอสถานะเป็นผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ และจำเป็นที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายเช่นเดียวกับผู้ลักลอบหนีเข้าเมือง และถูกส่งกลับด้วยการยินยอมพร้อมใจของประเทศต้นทางในที่สุด ขณะที่ชาวโรฮิงญาอีกหลายคนที่อพยพเข้ามาอยู่ในศูนย์ผู้อพยพตามแนวชายแดนไทย-พม่าเมื่อกว่า 30 ปีที่แล้ว ได้การ

รับรองสถานะจาก UNHCR ภายใต้สถานการณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถอยู่อาศัยในประเทศไทยได้ชั่วคราว แต่ก็มีจำนวนไม่มาก ประมาณ 100 คนเท่านั้น จากชาวโรฮิงยาที่เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยประมาณ 10,000 คน

ชาวโรฮิงยาจำนวนมากที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2551-2554 ที่ถูกจับกุมจะถูกผลักดันออกนอกประเทศบริเวณชายแดนจังหวัดระนอง และชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ขณะที่บางส่วนที่ไม่ได้ถูกจับกุม หรือเข้ามาในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2551 แต่เข้าไม่ถึงความช่วยเหลือจาก UNHCR ก็แฝงตัวอยู่ในชุมชนที่เป็นแรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่อยู่อาศัยในประเทศไทย และอาศัยช่องทางจากนโยบายผ่อนผันแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (สัญชาติพม่า กัมพูชา และลาว)³ ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งรัฐบาลไทยให้มากขึ้นทะเบียนเพื่อรอกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ อย่างไรก็ตาม ชาวโรฮิงยาที่อยู่ในสถานะแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย ที่ต้องการจะเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายของไทยเป็นแรงงานถูกกฎหมาย กลับต้องเผชิญกับปัญหาในกระบวนการพิสูจน์สัญชาติที่เป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างรัฐบาลพม่าและรัฐบาลไทย อดิศร เกิดมงคล ผู้ปฏิบัติงาน Migrant Working Group (MWG) ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้เขียนว่า แรงงานที่ยื่นขอพิสูจน์สัญชาติ และแสดงหลักฐานว่าตนนับถือศาสนาอิสลาม หรือมาจากรัฐยะไข่ จะถูกปฏิเสธตั้งแต่การยื่นเอกสาร หรือหากเอกสารผ่านเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ก็จะถูกส่งไปพิจารณาที่เมืองเนปิดอว์ ทำให้กระบวนการพิสูจน์สัญชาติของพวกเขาต้องใช้เวลามากกว่าแรงงานพม่ากลุ่มอื่นๆ และผลการพิจารณาส่วนใหญ่จากทางรัฐบาลพม่าคือ “ไม่ผ่าน” ชาวโรฮิงยาไม่ได้เป็น หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นพลเมืองพม่า พวกเขาจะไม่ได้รับหนังสือเดินทางชั่วคราว และวีซ่าการทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายของประเทศไทย แม้จะพยายามทำตาม

³ นโยบายผ่อนผันให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวในกิจการ 6 ประเภท เกิดขึ้นจากความต้องการแรงงานไร้ฝีมือในภาคเศรษฐกิจจำนวนมากของไทย ทำให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายผ่อนปรนให้แรงงาน 3 สัญชาติ สามารถอยู่อาศัยและทำงานได้ชั่วคราว เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคเศรษฐกิจ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 ก่อนจะพัฒนามาเป็นการทำบันทึกความเข้าใจ (MoU) ในความร่วมมือในการจ้างงานระหว่างไทยกับอีก 3 ประเทศ คือ พม่า ลาว และกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2545 และดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (พฤกษ์ เกาถวิล 2554).

กระบวนการทางกฎหมาย คนกลุ่มนี้ก็ยังคงต้องเป็นแรงงานที่เข้าเมืองและทำงานอย่างผิดกฎหมายต่อไป

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีช่องทางตามกฎหมายที่เอื้อให้ผู้ลักลอบหนีเข้าเมืองและต้องการทำงานในประเทศไทยได้รับสถานะเป็นแรงงานที่ได้รับการผ่อนผัน และได้รับการปฏิบัติ เช่นคนที่เข้าเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่นโยบายของรัฐบาลพม่าที่ไม่รับรองชาวโรฮิงญาเป็นพลเมือง หรือมีอคติต่อผู้นับถือศาสนาอิสลาม ไม่เว้นแม้แต่ชาวพม่าที่เป็นมุสลิม ก็จะถูกมองว่าไม่ใช่พม่าแท้ เป็นอุปสรรคที่สำคัญสำหรับชาวโรฮิงญาและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามที่ลักลอบอยู่อาศัยภายในประเทศไทย มีชาวโรฮิงญาจำนวนไม่มากที่สามารถผ่านกระบวนการตรวจสอบของรัฐบาลพม่าจนได้รับการรับรองสถานะเป็นแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถทำงานในโรงงานขนาดใหญ่ที่เป็นส่วนหนึ่งของการผลิตในระบบทุนนิยมโลก กระนั้นก็ตาม ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของระบบการผลิตที่ไม่เป็นทางการ ก็ยังมีชาวโรฮิงญา กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ และแม้แต่ชาวพม่าที่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ หรือไม่ผ่านกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ ที่สามารถอยู่อาศัยในประเทศไทยในสถานะแรงงานต่างชาตินิคมกฎหมาย ทำงาน และมีชีวิตที่ปกติ ภายใต้ความเสี่ยงที่พวกเขาอมรับได้ ดังที่เคยเป็นมาในอดีตและจะยังคงเป็นในอนาคตต่อไป

จากผู้อพยพสู่ผู้ลักลอบหนีเข้าเมือง และชีวิตในห้องกัก

ภายหลังการปราบปรามและความรุนแรงตลอด 30 ปีที่ผ่านมา ความรุนแรงทางเชื้อชาติในรัฐยะไข่ที่ปะทุขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนกรกฎาคม และพฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2555 ระหว่างผู้นับถือพุทธกับชาวมุสลิม ซึ่งรวมถึงชาวโรฮิงญา ทำให้ชาวโรฮิงญาต้องอพยพหนีความรุนแรงเป็นจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวโรฮิงญาที่อพยพออกทางทะเล อันดามันได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา (Head 2012) ใน พ.ศ. 2556 มีการจับกุมชาวโรฮิงญาอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2556 มีชาวโรฮิงญาที่ถูกจับกุมกลุ่มแรกมีจำนวน 307 คน (เกศริน เตียวสกุล 2556) หลังจากนั้น ก็มีการจับกุมอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เขียนได้รับแจ้งว่า ชาวโรฮิงญาจำนวน 39 คน ที่ถูกควบคุม

ตัวไว้ที่สถานีตำรวจภูธรตะกั่วป่าเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2556 เป็นการควบคุมตัวชั่วคราวเพื่อรอการส่งตัวไปยังห้องกักของด่านตรวจคนเข้าเมือง ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ตามนโยบายของรัฐบาลไทย เช่นเดียวกับด่านตรวจคนเข้าเมืองอีก 15 แห่งทั่วประเทศ ตั้งแต่สงขลาถึงมุกดาหาร อุบลราชธานี และเชียงราย ตลอดจนบ้านพักเด็กและครอบครัว ประมาณ 11 แห่ง ภายใต้การดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ถูกใช้เป็นสถานที่ควบคุมตัวชาวโรฮิงยา รวมทั้งสิ้นกว่า 2,000 คน

ประเทศไทยเช่นเดียวกับหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังไม่รับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปกป้องผู้ลี้ภัย ปี ค.ศ.1957 (พ.ศ. 2500) รวมทั้งอนุสัญญาที่ออกตามมาในปี ค.ศ.1967 (พ.ศ. 2510) ไม่ได้มีกลไกทั้งภายในประเทศ และกลไกในภูมิภาคในการปกป้อง คุ้มครอง และดูแลผู้อพยพหนีภัย สำหรับประเทศไทย การปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมืองที่หนีภัยความรุนแรงเข้ามาจึงขึ้นอยู่กับความเมตตาของรัฐบาลไทย ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติต่อผู้อพยพชาวโรฮิงยาที่เข้ามาเขตแดนอำนาจอธิปไตยของไทย และหากจะมีการให้ความช่วยเหลือส่วนใหญ่อีกจะเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ

ในระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2554 จำนวนชาวโรฮิงยาที่ถูกทางการไทยจับกุมได้มีจำนวนกว่า 15,000 คน⁴ ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุระหว่าง 15 ถึง 40 ปี มีเด็กและผู้หญิงค่อนข้างน้อย (Regional Thematic Working Group on International Migration including Human Trafficking 2008) โดยรัฐบาลไทยดำเนินการบนพื้นฐานของหลักการที่ว่ากลุ่มโรฮิงยาเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย (Illegal migration) มิใช่ผู้หนีภัยจากการสู้รบ (displaced person from fighting) และมีใช่เป็นผู้อพยพ/ลี้ภัย (refugee) แนวทางปฏิบัติของทางการไทยต่อชาวโรฮิงยาเป็นไปตามกรอบกฎหมายของไทย ซึ่งทั้งหมด

⁴ อ้างอิงข้อมูลการจับกุมชาวโรฮิงยา ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนแยก 1 (กอ.รมน. ภาค 4 สย.1) จังหวัดระนอง จากการนำเสนอของตัวแทนสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ในการสัมมนาวิชาการ “โรฮิงญา: บททดสอบและก้าว่างแห่งประชาคมอาเซียน” เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ณ ศูนย์แม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ที่ลักลอบหนีเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การดำเนินการของไทยจะเป็นมาตรการสกัดกั้นใน 2 ลักษณะ คือ กรณีชาวโรฮิงยาสามารถเข้าถึงแนวชายฝั่ง จะดำเนินการจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตำรวจ กองกำลังป้องกันชายแดน และตำรวจน้ำ ก่อนที่จะส่งมอบให้ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองดำเนินคดี และในกรณีที่ตรวจพบ จับกุมได้ในขณะอยู่ในน่านน้ำ ยังไม่ขึ้นฝั่ง จะเป็นความรับผิดชอบของกองทัพเรือไทยที่ผลักดันออกนอกเขตน่านน้ำไทย พร้อมด้วยความช่วยเหลือพื้นฐาน เช่น อาหาร น้ำดื่ม และน้ำมันเชื้อเพลิง

แม้ชาวโรฮิงยาที่อยู่ภายใต้การควบคุมและอำนาจของรัฐไทยจะมีสถานะเป็น ผู้ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งก็ไม่ต่างจากผู้กระทำความผิดอื่นๆ ที่จะต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการทางกฎหมายและส่งกลับประเทศต้นทาง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรัฐบาลพม่าไม่รับรองความเป็นพลเมืองพม่าของชาวโรฮิงยา แม้รัฐบาลไทยจะพยายามพิสูจน์สัญชาติในประเทศต้นทาง แต่ก็ยังมีความคิดเห็นว่าจะเป็นเงื่อนไขให้รัฐบาลไทยสามารถดำเนินการส่งกลับตามกฎหมาย ขณะที่การส่งกลับตามช่องทางธรรมชาติก็ไม่สามารถดำเนินการได้ การควบคุมตัวชาวโรฮิงยาจึงไม่ได้เป็นการควบคุมตัวเพื่อรอส่งกลับ แต่เป็นการควบคุมเพื่อรอการตัดสินใจที่ดำเนินการอะไรบางอย่างต่อไป สถานะของพวกเขาไม่ได้ถูกรับรองด้วยกฎหมายของรัฐใดๆ ในโลก การไร้ตัวตนทางกฎหมายของชาวโรฮิงยาทำให้รัฐบาลไทยมีทางเลือกที่จำกัด และรัฐบาลไทยก็ได้เลือกที่จะไม่รับรองสถานะใดๆ กีดกันพวกเขาออกจากความเป็นสมาชิกของสังคมการเมือง ทำให้ต้องถูกควบคุมในพื้นที่สำหรับ “ผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายที่รอการผลักดันกลับ” ภายใต้การควบคุมของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (ตม.)

Now, We do not know what happened oure about and than we do not know, we are how many days, Mouths and years this in staying us. But we are no know are parans have what about now. We are very diffecuelt for staying, sleep, exercise and walking and health.

(คงตัวสะกดตามต้นฉบับลายมือของผู้เขียน)

ข้อความข้างต้นเป็นบางส่วนของจดหมายที่อับดุลลา (Abdulla) ชายหนุ่มชาวโรฮิงยา ยื่นให้ผู้เขียน ในระหว่างที่ผู้เขียนขอเยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจภูธรคลองแวง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2556 อับดุลลาถูกขังร่วมกับชาวโรฮิงยาอีก 20 คน เขาเป็นคนสูงกว่าคนอื่นๆ เป็นชายหนุ่มที่ดูแข็งแรงกว่าคนอื่น แต่หน้าตาที่ซีดอย่างเห็นได้ชัด ก็ทำให้ดูไม่ต่างจากคนอื่นมากนัก เขายื่นจดหมายที่เป็นกระดาษ 2 แผ่น ให้ทีมงานของเครือข่ายช่วยเหลือโรฮิงยา จังหวัดสงขลา ก่อนที่จะถึงมือผู้เขียน พวกเราแบ่งกันอ่านแล้วเก็บใส่กระเป๋า ก่อนที่จะมองกลับไป เขาถอยออกไปด้านหลัง แต่ก็ยังพยายามทำท่าทางเหมือนกับจะขอกระดาษเพิ่ม เราทำท่ารับรู้ และรับปากว่าจะเอามาให้ในวันถัดมา จดหมายของอับดุลลาพยายามแสดงออกถึงสิ่งที่เขากังวลอยู่ในใจ นอกเหนือไปจากสภาพความเป็นอยู่ภายในห้องกัก ก็คือความไม่แน่นอนในอนาคต การที่ไม่รู้ว่าตัวเองจะถูกควบคุมไว้อีกนานเท่าไร และความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวที่ยังอยู่ที่บ้านและไม่ได้รับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับเขา

วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 เป็นครั้งแรกที่ชาวโรฮิงยาก่อเหตุจลาจลขึ้นระหว่างการถูกกักตัวอยู่ในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พวกเขาพยายามหนีออกจากห้องขัง บางส่วนใช้ของแข็งทุบช่องลมคอนกรีตของอาคารและโรยตัวหนีออกไป บางส่วนพยายามพังบานประตูด้านหน้าเพื่อหนีออกมา แต่ในที่สุดเจ้าหน้าที่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ และกระจายการควบคุมชาวโรฮิงยาไปยังสถานีตำรวจใกล้เคียง แต่หลังจากนั้นเพียงไม่นาน ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 เหตุการณ์ใกล้เคียงกันก็เกิดขึ้นอีกครั้งที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดพังงา และนับจากนั้นเป็นต้นมาก็มีความพยายามหลบหนีออกจากห้องกักภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้น เป็นความพยายามของชาวโรฮิงยาที่จะไปให้พ้นจากชีวิตที่ไม่รู้ว่าจะต้องอยู่ภายในห้องกักไปจนถึงเมื่อไหร่

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสะเดาเป็นสถานที่ที่ควบคุมตัวชาวโรฮิงยาไว้มากที่สุดเกือบ 300 คน ภายในห้องกักที่ถูกสร้างเพื่อการกักตัวชั่วคราว เพื่อรอการผลักดันออกนอกประเทศ แต่ไม่ได้ออกแบบสำหรับคนเกือบ 300 คน ที่ต้องถูกกักขังรวมกันเป็นระยะเวลา ยาวนานกว่า 8 เดือน เช่นเดียวกับห้องกักตามด่านตรวจคนเข้าเมืองอื่นๆ ทั่วประเทศ ที่

ไม่มีพื้นที่โล่งสำหรับให้พวกเขาออกมาทำกิจกรรมภายนอกได้ มีเฉพาะด้านตรวจคนเข้าเมืองขนาดเล็กที่ควบคุมตัวชาวโรฮิงญาไว้ไม่กี่สิบคนเท่านั้น ที่จะพอมีสภาพที่ดีกว่าและมีการผ่อนผันให้ออกนอกห้องกักได้ในบางเวลา

ผู้ชายชาวโรฮิงญาทั้งหมดเกือบ 1,400 คน ต้องกิน นอน อาบน้ำ เข้าห้องน้ำ ทำละหมาด ในห้องที่มีขนาดเล็ก ไม่สามารถที่จะนอนพร้อมๆ กันได้ พวกเขาต้องผลัดกันนอนในระหว่างกลางคืน คนที่ยังไม่สามารถนอนราบลงไปได้ก็ต้องนั่งหลับ บางคนก็นั่งพิงผนัง บางคนก็เกาะเสาห้องกักกลับไป และตื่นเช้าในวันใหม่ด้วยสภาพที่ไม่ได้แตกต่างไปจากเมื่อวาน วันแล้ววันเล่า ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จนถึงขณะที่ผู้เขียนเข้าไปสังเกตการณ์ (สิงหาคม พ.ศ. 2556) การมีชีวิตอยู่ภายในห้องกักที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวอะไรได้มากมาย ทำได้เพียงกิน นอน และไม่สามารถที่จะออกมาออกกำลังกายนอก ทำให้ผู้ชายชาวโรฮิงญาอย่างน้อย 8 คน เสียชีวิต (เพิ่งอ้าง) อีกจำนวนหนึ่งกำลังกลายเป็นผู้พิการเนื่องจากกล้ามเนื้อลีบเล็กลงเรื่อยๆ ขณะที่อีกหลายร้อยคนพยายามหลบหนีออกจากห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

ส่วนผู้หญิงและเด็กชาวโรฮิงญากว่า 300 คน ที่ถูกแยกคุมตัวอยู่ในบ้านพักฉุกเฉินเด็กและครอบครัว 12 แห่ง ก็เผชิญกับความเสี่ยงจากการถูกล่อลวงจากนายหน้าขบวนการค้ามนุษย์ อาศัยช่องว่างที่พวกเขาโดนควบคุมตัวแยกจากพ่อ สามี ผู้นำครอบครัว ความกังวล ความกลัว อาศัยความต้องการที่จะเจอหน้าสามี เจอหน้าพ่อ หรือสมาชิกในครอบครัว และการขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแล ทำให้มีการหลอกผู้หญิงและเด็ก หลบหนีออกจากบ้านพักฯ ในจังหวัดพังกา เพื่อเดินทางต่อ แต่สุดท้ายก็ถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องถิ่นที่ร่วมมือกับขบวนการค้ามนุษย์⁵

⁵ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณเกตริน เตียวสกุล เลขาธิการ คณะทำงานยุทธศาสตร์การช่วยเหลือโรฮิงญา คณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เกี่ยวกับการฉ้อโกงและเด็กชาวโรฮิงญา 5 คน หลบหนีออกจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดพังกา เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2556.

จากผู้ลักลอบหนีเข้าเมือง สู่อาชนุการ นักโทษ และผู้ก่อการร้าย

ชาวโรฮิงญาคนหนึ่งที่ถูกควบคุมในห้องขังของค่ายกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดน อำเภอดงเบซาร์ จังหวัดสงขลา บอกกับผู้เขียนว่า “ให้เราไปไหนก็ได้ ปล่อยให้เกาะก็ได้ ไปปล่อยชายแดนก็ได้ แม่สอด ระนองก็ได้ แต่อย่าส่งกลับไปในประเทศพม่า ขอให้พระเจ้าเป็นผู้กำหนดชีวิตเราเถอะ”

หลังจากเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในด้านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา และด้านตรวจคนเข้าเมืองพังงา ชาวโรฮิงญาในด้านตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองแห่งถูกแยกไปควบคุมตัวตามสถานีตำรวจภูธรและค่ายตำรวจตระเวนชายแดนในบริเวณใกล้เคียง แต่ในระหว่างวันที่ 8 - 17 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ชาวโรฮิงญาที่ถูกส่งไปควบคุมตัวชั่วคราวที่สถานีตำรวจภูธรสะเดา ด้านตรวจคนเข้าเมืองภูเก็ต และด้านตรวจคนเข้าเมืองระยอง ได้พยายามหลบหนีออกไปอีกรวมแล้ว 85 คน และหลังจากนั้น ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ยังมีชาวโรฮิงญาอีก 86 คน พยายามหนีออกจากห้องกัก ด้านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา

ข้อมูลจากหน้าเฟซบุ๊กของเครือข่ายช่วยเหลือโรฮิงญา จังหวัดสงขลา ณ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ระบุว่าเหลือชาวโรฮิงญาที่ถูกควบคุมตัวในเขตจังหวัดสงขลาจำนวน 429 คน โดยถูกกระจายไปควบคุมตัวอยู่ที่ห้องกักด้านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา ด้านตรวจคนเข้าเมืองปาดังเบซาร์ สถานีตำรวจคลองแงะ สถานีตำรวจหาดใหญ่ สถานีตำรวจปาดังเบซาร์ และบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสงขลา การกระจายการควบคุมไปยังสถานที่อื่นๆ แม้ว่าจะเป็นการผ่อนคลายความแออัดที่เกิดขึ้นในห้องกักของด้านตรวจคนเข้าเมือง แต่ก็กลายเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่แต่ละแห่งขาดความรู้ ความเข้าใจ และการสื่อสาร เพราะมีการจ้างล่ามภาษาพม่าเฉพาะที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเท่านั้น เมื่อคุยกันไม่รู้เรื่อง ต่างคนต่างอยู่ เจ้าหน้าที่ก็อยู่กันข้างนอก ชาวโรฮิงญาก็กินอยู่กันในกลุ่ม การควบคุมก็ไม่ได้เข้มงวด และเนื่องจากการคุมตัวชั่วคราว ระยะเวลาของการแยกควบคุมจึงขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการซ่อมแซมห้องกัก และความเสียหายที่เกิดขึ้นภายในด้านตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองแห่ง

ส่วนชาวโรฮิงญาที่พยายามหลบหนี มีจำนวน 19 คน ที่พยายามหลบหนีจากสถานีดำรงภูธรระตะ แต่ถูกจับและส่งฟ้องต่อศาลจังหวัดนาทวี ในข้อหาหลบหนีออกจากสถานที่กักกัน และทำให้ทรัพย์สินทางราชการเสียหาย ศาลจังหวัดนาทวีพิพากษาให้จำคุกคนละ 1 เดือน ปรับ คนละ 500 บาท นอกจากนี้ยังมีชาวโรฮิงญาอีก 30 คน ที่ถูกจับกุมเพิ่มเติมในวันที่ 21 สิงหาคม กำลังรอถูกส่งฟ้อง การถูกพิพากษาศาลทำให้ชาวโรฮิงญากลุ่มนี้กลายเป็นนักโทษที่ย้ายสถานที่ควบคุมจากห้องกัก ด้านตรวจคนเข้าเมืองไปยังเรือนจำ แต่ภายหลังการรับโทษสิ้นสุด พวกเขาก็ต้องกลับไปยังห้องกักของด่านตรวจคนเข้าเมือง เพื่อรอการดำเนินการต่อไป ถ้าหากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติ การผลักดันออกนอกประเทศยังไม่สามารถดำเนินการ การส่งต่อไปยังประเทศที่สามก็ทำไม่ได้ ก็เหลือเพียงแค่การอยู่ภายในห้องกักด้วยความอดทน รอคอยโอกาสในการหลบหนีออกไป และปล่อยให้ชีวิตของตนขึ้นอยู่กับพระประสงค์ของพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่พวกเขาศรัทธา ตามที่พวกเขาต้องการ

การติดตามจับกุมชาวโรฮิงญาที่พยายามหลบหนี แสดงให้เห็นถึงความกังวลถึงการเชื่อมโยง หรือโอกาสที่ชาวโรฮิงญาที่หลบหนีออกไปจะเข้าร่วมกับผู้ก่อเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการให้สัมภาษณ์ของอดีตแพทย์หญิงที่มีชื่อเสียงทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ ที่อ้างว่าสามารถเชื่อมโยงชาวโรฮิงญากับขบวนการของผู้ก่อเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ในต่อมาเจ้าหน้าที่ความมั่นคงที่เกี่ยวข้องจะออกมาปฏิเสธ⁶ แต่ก็ยังคงแสดงออกผ่านการดำเนินการติดตามตัวที่มองผู้หลบหนีเป็นบุคคลอันตราย ไม่ต่างจากอาชญากร มีการสนธิกำลังจากหลายหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน เจ้าหน้าที่ได้รับคำสั่งให้ติดอาวุธเต็มที พร้อมสวมเสื้อกันกระสุน ขณะเดียวกัน ก็มีการเคลื่อนไหวหลายกลุ่มทั้งในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ออกมาคัดค้านความพยายามที่จะสร้างสถานกักกันชั่วคราว และในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก หรืออำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งค่ายผู้อพยพอยู่ในปัจจุบัน ก็มีการคัดค้านการนำชาวโรฮิงญา

⁶ จากคำบอกเล่าของตัวแทนของเครือข่ายช่วยเหลือโรฮิงญาแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา ที่ให้สัมภาษณ์กับผู้เขียน ระหว่างการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอสะเตาะ อำเภอปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18-19 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

เข้ามาในพื้นที่ รวมถึงการเคลื่อนไหวในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ตัวอย่างเช่น หน้า (page) ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ที่ใช้ชื่อว่า “ไม่เอา โรฮิงยา เข้าประเทศ” (<https://www.facebook.com/NORoHingya>) ที่มักนำเอาภาพ ข้อมูล เหตุการณ์ความรุนแรงที่มีชาวมุสลิมอยู่ในเหตุการณ์มาพยายามอธิบายเชื่อมโยงความรุนแรงเข้ากับความเป็นมุสลิม และได้ขยายรวมไปถึงชาวโรฮิงยาในที่สุด

เมื่อคนถูกกันออกจากการเป็นสมาชิกของรัฐ แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมือง แต่ก็เป็ชีวิตที่เป็นเป้าหมายของการใช้อำนาจมากกว่าจะเป็นผู้มีบทบาททางการเมือง และเมื่อปราศจากความสัมพันธ์ใดๆ กับรัฐ การเผชิญหน้ากับอำนาจและปฏิบัติการของรัฐจึงกระทำลงบนชีวิตโดยตรง พวกเขากลายเป็นชีวิตที่ไร้การปกป้อง เป็นชีวิตที่เป็ลือยเปล่า สิ่งที่เขาทำได้อีกก็เพียงการพยายามหลบหนี หลีกเลียงจากการเผชิญหน้าในฐานะของเป้าหมายของปฏิบัติการทางอำนาจของรัฐ หน่วยงานความมั่นคงภายในรัฐ และรวมถึงคนธรรมดาซึ่งอ้างอิงสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี พร้อมทั้งจะแบ่งปันภาระของอำนาจสูงสุดด้วยการใช้ความรุนแรงในนามของรัฐ (Hansen and Stepputat 2005) ไม่ว่าจะมีความเสี่ยงอะไรที่รออยู่ ก็ดีกว่าการตกอยู่ภายใต้การกระทำ และการควบคุมของรัฐที่ตนไม่สามารถทำอะไรได้เลย

ประวัติศาสตร์ของชาวโรฮิงยายุคก่อนอาณานิคมสามารถที่จะเป็นได้ทั้งผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมตามการอ้างอิงของนักประวัติศาสตร์-ปัญญาชนชาวโรฮิงยา หรือเป็นผู้ที่เข้ามาใหม่ตามความเข้าใจของชาวพม่า แต่กระนั้นการอธิบายของทั้งสองแนวคิดไม่ได้ปฏิเสธการเคลื่อนย้าย การมีปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความขัดแย้งระหว่างชาวพม่ากับชาวโรฮิงยาเป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาภายหลังพม่าต้องตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ

การสร้างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สร้างให้ชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างไปจากชนชั้นนำที่ครอบงำการสร้างชาติ กลายเป็นคนอื่นที่ยังไม่พร้อมจะเป็นพลเมืองของรัฐ หรือในบางกรณีกลายเป็นศัตรูของชาติ ในกรณีของประเทศพม่า ชาวโรฮิงยาไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขัดแย้งกับรัฐบาลพม่า แต่เป็นคนนอกที่เป็นผู้อพยพบนแผ่นดินบ้านเกิดของตนเอง เมื่อรัฐบาลพม่าปฏิเสธที่จะยอมรับและให้สถานะความเป็นพลเมืองกับ

พวกเขา พวกเขาถูกทำร้าย ถูกแย่งชิงทรัพย์สิน บ้านเรือนถูกทำลาย ถูกขับไล่ออกไปจากบ้านเกิดของตนในพม่า ไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ และถูกบังคับให้อพยพหนีออกจากประเทศพม่า และสำหรับประเทศไทย ที่ซึ่งรัฐบาลไม่ยอมรับสถานะการเป็นผู้พลพ ขาวโรฮิงยาต้องอยู่ในฐานะของผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมือง เป็นแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย บางคนอาจได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยชั่วคราว หลายคนต้องอยู่อย่างผิดกฎหมาย แต่พวกเขาก็ยังพยายามดิ้นรนท่ามกลางสนามประลองของอำนาจและการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากทหาร ตำรวจ กองกำลังพลเรือนติดอาวุธในประเทศพม่า หรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการไม่ทำอะไร เช่น การกักอยู่ในพื้นที่จำกัดของด่านตรวจคนเข้าเมืองในประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนาน

การที่ชาวโรฮิงยาอยู่ภายในพื้นที่ที่ถูกผูกขาด ถูกครอบงำโดยอำนาจใดอำนาจหนึ่ง ทำให้พวกเขาเผชิญกับทางเลือกที่จะยอมให้ชีวิตอยู่ภายใต้อำนาจที่จะใช้ความรุนแรงของผู้อื่น หรือจะกลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรงเหนือชีวิตตนเอง ในกรณีที่ถูกควบคุมตัวในฐานะผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมือง พวกเขาจะยอมถูกควบคุมอยู่ในห้องกักของด่านตรวจคนเข้าเมือง และรอเวลาที่จะได้รับอิสระ ซึ่งไม่รู้ว่าจะอีกยาวนานเท่าไร หรือจะพยายามทำลายห้องกักเพื่อที่จะหนีออกไปภายนอก ในกรณีที่ถูกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ กลายเป็นแรงงานบนเรือประมงที่ไม่มีโอกาสขึ้นฝั่งเป็นระยะเวลาอันยาวนาน หากทนได้ก็ทน หากทนไม่ได้ก็อาจถูกฆ่าและกลายเป็นศพลอยอยู่กลางทะเล หรือจะกลายเป็นอาชญากรที่ตัดสินใจฆ่าได้กึ่งเพื่อหลบหนีออกจากเรือ⁷

ความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าที่นำไปสู่ความรุนแรง ด้วยความหวังว่าจะทำให้ช่องว่างระหว่างชั้นกรงเหล็กที่กักพวกเขาไว้จากโลกภายนอกห่างออกจากกัน ให้มีช่องว่างเพียงพอที่จะแทรกตัวเองออกมาได้ เพียงแต่หลุดออกมาเพื่อที่จะเผชิญกับความรุนแรงอื่นๆ ที่รออยู่ภายนอก พวกเขาเริ่มต้นด้วยความหวังแต่อาจจบลงด้วยการกลายเป็นเหยื่อขบวนการค้า

⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณอภิญา ทาจิตต์ ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเล ศรีราชา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 เกี่ยวกับปัญหาของแรงงานที่ทำงานบนเรือประมง รวมทั้งชาวโรฮิงยาจำนวนหนึ่งที่ถูกบังคับให้มาทำงานบนเรือประมง.

มนุษย์ เป็นแรงงานทาสที่รอการถูกขายต่อไปยังที่อื่นๆ แต่หากทางเลือกในชีวิตที่อาจเหลือเพียงการถูกกักขังอยู่ภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองของไทยโดยไม่รู้กำหนด กับการเสี่ยงที่จะหนีออกไป เสี่ยงที่จะเป็นแรงงานทาสที่ไหนสักแห่ง เสี่ยงที่จะเสียชีวิต เสี่ยงที่จะมีงานทำ และมีเงินเก็บได้ เสี่ยงที่จะได้เห็นหน้าครอบครัวอีกครั้งคำถามที่เกิดขึ้น หากเป็นเรา เราจะเลือก?

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

พฤษ์ เกาถวิล และ สุธีร์ สาทราคม. 2554. “MoU การจ้างงานข้ามชาติ: เสรีนิยมใหม่ การจ้างงาน การคุ้มครองแรงงานและการปรับยุทธศาสตร์การกำกับควบคุมของรัฐ.” *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง* 7(3): 1-26.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Regional Thematic Working Group on International Migration including Human Trafficking. 2008. *Situation Report on International Migration in East and Southeast Asia*. Bangkok: International Organization for Migration, Regional Office for Southeast Asia.

Agamben, Giorgio. 1998. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Translated by Daniel Heller-Roazen. Stanford: Stanford University Press.

Agamben, Giorgio. 2005. *State of Exception*. Translated by Kewin Attel. Chicago: Chicago University Press.

Chan, Aye. 2005. “The Development of Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State of Burma (Myanmar).” *SOAS Bullentin of Burma Research* 3(2): 396-420.

Danish Immigration Service. 2011. *Rohingya Refugees in Bangladesh and Thailand: fact finding mission to Bangladesh and Thailand*. Copenhagen: Danish Immigration Service.

- Hansen, Thomas Blom and Finn Stepputat. 2005. *Sovereign Bodies Citizens, Migrants, and States in the Postcolonial World*. New Jersey: Princeton University Press.
- Khin Maung Saw, U. 1993. "The Rohingya, Who Are They? The Origin of the Name Rohingya." In *Tradition and Modernity in Myanmar*. Proceedings of an International Conference held in Berlin from May 7th to May 9th 1993, edited by Uta Gärtner and Jens Lorenz, 89-100. Münster, Hamburg: Lit.
- Ong, Aihwa. 2006. *Neoliberalism as Exception: mutation in citizenship and sovereignty*. Durham and London: Duke University Press.
- Schmitt, Carl. 2005. *Political Theology, Four Chapters on the Concept of Sovereignty*. Translated by George Schwab. Chicago: University of Chicago Press.
- Singh, Bilveer. 2007. *The Talibanization of Southeast Asia: Losing the War on Terror to Islamist Extremists*. Westport, CT: Praeger Security International.
- Tarling, Nichol. 1992. *The Cambridge History of Southeast Asia. Volume One From Early Times to c.1800*. Cambridge: Cambridge University Press.

เอกสารออนไลน์

- เกศริน เตียวสกุล. 2556. "โรฮิงญา: ชีวิตที่ห้องกัก ตอนที่ 1 ตม. สงขลา." *ประชาไท*, 17 พฤษภาคม. สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2556. <http://prachatai.com/journal/2013/05/46770>.
- พฤกษ์ เกาถวิล. 2555. "การเปลี่ยน (ไม่) ผ่านของการจัดการแรงงานข้ามชาติ." *ประชาไท*, 23 ธันวาคม. สืบค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556. <http://prachatai.com/journal/2012/12/44353>.
- วรลักษณ์ ศรีไย. 2556. "ณะตั้ง 'พม่า - บังคลาเทศ' แก้ปัญหาโรฮิงญาอพยพ." *ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIJ)*, 28 มกราคม. สืบค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556. <http://www.tcijthai.com/tcijthai/view.php?ids=1952>.

- เสกสรร โจนเมธากุล. 2556. “ ‘โรฮิงญา’ ไร้สถานะความเป็นมนุษย์? บททดสอบความเป็นประชาคมอาเซียน.” *สำนักข่าวอิศรา*, วันที่ 19 กุมภาพันธ์. สืบค้นวันที่ 10 สิงหาคม 2556. <http://bit.ly/1vKxPkZ>.
- Thaireform. 2556. “ข้อเท็จจริงจากปาก ‘โรฮิงญา’ กับหลากหลายทัศนะเพื่อหาทางออก.” *สำนักข่าวอิศรา*, 29 มกราคม 2556. สืบค้นวันที่ 16 สิงหาคม 2556. <http://bit.ly/1xsfaj3>.
- Socialist Republic of the Union of Burma. 1982. *Burma Citizenship Law*. Accessed May 6, 2014. <http://www.refworld.org/docid/3ae6b4f71b.html>.
- Fisher, Jonah. 2013. “Burmese Refugees sold on by Thai Officials.” *BBC News*, January 21. Accessed January 22, 2013. <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-21115728>.
- Head, Jonathan. 2009. “What Drives the Rohingya to Sea?” *BBC News*, February 5. Accessed January 22, 2013. available <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7872635.stm>.
- Head, Jonathan. 2012. “Displaced and Divided in Burma’s Rakhine.” *BBC News*, November 9. Accessed January 22, 2013. available <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-20264279>.
- Human Rights Watch. 2000. “Burmese Refugees in Bangladesh: still no durable solution.” Accessed April 20, 2014. <http://www.hrw.org/reports/2000/05/01/burmese-refugees-bangladesh>.
- Kyaw, Nyi Nyi. 2008. “Rohingya Muslim: Myanmar’s forgotten people.” *RSIS Commentaries* No. 012 (6 February 2008). Singapore: Nanyang Technological University. Accessed April 20, 2014. <http://hdl.handle.net/10220/5978>.
- Macan-Markar, Marwaan. 2012. “Ethnic Cleansing of Muslim Minority in Myanmar?” *Inter Press Service*, June 15. Accessed April 10, 2014. <http://www.ipsnews.net/2012/06/ethnic-cleansing-of-muslim-minority-in-myanmar/>.

Samad,Abdus. 2006. "Is Muslim Population (Rohingya) in Arakan a Relatively Recent Development?" Paper presented at the First Rohingya Consultation: working together to find a solution, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand, August 2-3. Accessed April 20, 2014. <http://bit.ly/1BjZfow>.

การสัมภาษณ์

เกศริน เตียวสกุล. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. กรุงเทพฯ: 24 สิงหาคม.

อดิสร เกิดมงคล. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. กรุงเทพฯ: 3 กุมภาพันธ์.

อภิญา ทาจิตต์. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. กรุงเทพฯ: 23 สิงหาคม.

อิสมาแอน หมัดอะค้ำ. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สงขลา: 18 สิงหาคม.